

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Työnhakuopas kuulovammaisille nuorille

Laaksonen, Nina

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Työnhakuopas kuulovammaisille nuorille

Laaksonen, Nina
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2016

Laaksonen, Nina

Työnhakuopas kuulovammaisille nuorille

Vuosi

2016

Sivumäärä

33

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kerätä informaatiota nuorilta kuulovammaisilta heidän työnhaku- ja työyhteisökokemuksistaan, sekä tarkastella miten kuulovammaista nuorta voisi tukea ammatinvalinnassa ja työnhaussa. Opinnäytetyöni tavoitteena oli kehittää työnhakuopas kuulovammaisille nuorille. Työnhakuopasta voivat hyödyntää kuulovammaiset nuoret itse ja heidän parissaan työskentelevä ammattihenkilöstö. Oppaan suunnittelussa oli mukana Satakieliohjelma, jonka kanssa tein opinnäytetyöstä toimeksiantosopimuksen.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa on laadullisen tutkimuksen piirteitä. Tutkimusaineisto on kerätty kahdessa työnhakua koskevassa workshopissa haastatteluina. Workshopit järjestettiin kahdessa suomalaiskaupungissa. Haastatteluissa kohderyhmänä oli viisi kuulovammaista nuorta. Aineistonkeruumenetelmänä käytin puolistrukturoitua haastattelua. Nuoret kirjasivat vastaukset ylös avoimille vastauspapereille. Haastatteluiden tuloksia analysoin aineistolähtöistä sisällönanalyysia hyödyntäen. Saatuja tutkimustuloksia hyödynnettiin kuulovammaisten nuorten työnhakuoppaan muotoutumisessa ja suunnittelussa.

Opinnäytetyöni tulokset osoittavat, että kuulovammaisille nuorille kohdennetusta työnhakuoppaasta olisi hyötyä, koska kuulovammaisuus tuo erityisyyttä työnhakuun. Kuulovammaisuudesta ja työnhausta koskevaa tutkimustietoa ei ole kovinkaan paljon. Vaikka kuulovammaiset nuoret luottavat itseensä ja osaamiseensa, on monella silti vielä kysymyksiä ammatinvalinnan ja työnhaun suhteen. Kaikilla vastaajilla oli kuitenkin tavoite työllistyä ja sen eteen oltiin valmiita tekemään töitä. TE-palveluita tai muita työnhakukanavia oli hyödynnetty vain vähän, sillä monet olivat löytäneet työpaikkansa tai työssäoppimispaikkansa esimerkiksi perhesuhteiden kautta. Ammatinvalintakysymykset ja työnhaku ovat ajankohtaisia teemoja itenäistyvän nuoren elämässä. Työnhakuopas käsittelee eri työnhaun vaiheita, avaa alaan liittyvää terminologiaa ja sisältää oman osaamisen kartoittamisen tehtäviä. Työnhakuoppaassa käsitellään myös yleisen hyvinvoinnin merkitystä työelämässä.

Laaksonen, Nina

A guide book for young hearing-impaired job applicants

Year	2016	Pages	33
------	------	-------	----

The purpose of the Bachelor's thesis was to produce information relating to young hearing-impaired persons experiences and thoughts about employment and about themselves as employees. The aim of the Bachelor's thesis was to develop a guide book to support hearing-impaired youth's actions and efforts in becoming employed. My goal was to develop a tool for youth themselves but also for the professionals that are working with hearing-impaired youth. A commission agreement of the development of the guide book was made with an NGO called Satakieliohjelma. This guide book was produced together with Satakieliohjelma.

The thesis is a functional work with features of qualitative study. The research data was gathered in two different workshops that I created for the study purpose in two cities in Finland. The five participants of the workshops that I interviewed were hearing-impaired youth. The workshops included a semi-structured interviewing method. The participants wrote their answers on a blank white sheet. After these workshops I transcribed their answers and used content analysis to analyze the study material. The study results were part of the development and production of the guide book.

The findings of the Bachelor's thesis show that there is a need for such a guide book because hearing-impairment brings certain characteristics when searching for work. There are not enough studies about hearing-impaired persons work situations or employment situations. The hearing-impaired youth are confident about themselves as hearing-impaired persons, but many of them still have questions about future vocational selection and the search for work. All of the study participants had a goal towards working life and they were willing to work for it. Not many of them had utilized different channels relating to searching for work, because almost all of them had found work or internship placements through family circumstances. The thoughts about vocational selection or searching for work are current in a young person's life. The guide book itself handles different points of the work search, explains the terms related to it and includes exercises about mapping one's know-how. The guide book also includes matters of well-being in working life.

Keywords: Hearing-Impairment, Youth, Education, Employment

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Kuulovammaisuuden määritelmä.....	7
3	Kuulovammaisten kommunikaatio	8
3.1	Kommunikaatiomuodot.....	8
3.2	Sisäkorvaistute ja kuulokoje	9
3.3	Muita kuulon apuvälineitä	10
3.4	Tulkkauspalvelu	10
4	Kolmannen sektorin kuuloalan toimijoita Suomessa	11
4.1	Kuuloliitto ry	11
4.2	Satakieliohjelma	11
4.3	Kuurojen Liitto.....	11
5	Kuulovammaisen nuori.....	12
5.1	Identiteetin muodostuminen	12
5.2	Nuoruuden kehitystehtävät.....	12
5.3	Koulutus ja ammatinvalinta	13
6	Kuulovammaisten työskentelymahdollisuudet Suomessa	14
7	Aineiston keruu.....	15
7.1	Puolistrukturoitu haastattelu	16
7.2	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	17
8	Tulokset.....	19
8.1	Kuulovammaisen nuoren itseluottamus ja päätöksenteko	19
8.2	Kuulovammaisen nuoren tieto työnhakutavoista	21
8.3	Kuulovammaisen nuoren avoimuus ja rehellisyys työnhaussa	21
8.4	Kuulovammaisen nuoren kokemuksia työyhteisöjen asenneilmapiiristä	22
9	Pohdinta	22
9.1	Luotettavuus ja eettisyys	23
9.2	Johtopäätökset	25
	Lähteet	26
	Taulukot	29
	Liitteet.....	30

1 Johdanto

Maailman terveysjärjestön raportissa ” World Report on Disability” (235, 2011) puhutaan maailmanlaajuisesti vammaisten työllistymisen ja työssäkäynnin ilmiöistä, jotka näyttävät olevan valitettavan samanlaisia kaikkialla. Vaikka vammaiset ihmiset toimivat useissa eri ammateissa, on työllistyminen heillä selvästi heikompaa verrattuna ei-vammaisiin. Maailman terveysjärjestön vammaisten oikeuksia koskevassa raportissa sanotaan, että melkein mitä tahansa työtä voi tehdä, vaikka työntekijällä olisi jokin vamma. Mikäli ympäristö olisi mukautettu oikeanlaiseksi, voisi suurin osa vammaisista henkilöistä olla tuotteliaita työntekijöitä. Suomen vammaispoliittinen ohjelmassa 2010-2015 todetaan, että vaikka vammaisilla nuorilla on koulutusta, on heidän vaikea päästä työmarkkinoille. Mahlamäki (2013) tarkastelee tutkimuksessaan vammaisten peruskoulutuksen jälkeisiä koulutusmahdollisuuksia. Mahlamäen (2013) mukaan koulutusmahdollisuudet ovat heikot ja vammaisten ihmisten työmarkkina-asema on huono. Jopa 15 000-30 000 pitkäaikaissairasta tai vammaista työkykyistä henkilöä on työmarkkinoiden ulkopuolella. Suomessa kuulovammaisten henkilöiden työllistymistä tai työolosuhteita ei ole juurikaan tutkittu. Tämä johtuu siitä, että kuulovammaisuus on ns. näkymättömän vamma. Kelan ja Stakesin tekemän tutkimuksen mukaan työttömyysaste kuulovammaisilla henkilöillä oli vuonna 2010 30-40 %. (Hietala ja Lavikainen 2010, 15.)

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka aiheena on kehittää ja tuottaa työnhakuopas kuulovammaisille nuorille. Teema syntyi kehittämisharjoittelun yhteydessä Satakieliohjelmassa, joka on vaikeasti kuulovammaisten lasten ja nuorten kasvua tukeva verkosto- ja yhteistyöohjelma. Aloitin työnhakuoppaan kehittämisen toimeksiantosopimuksella lokakuussa 2015. Oppaan tarkoituksena on pohtia konkreettisia työkaluja nuorille työnhakuprosessiin ja ammatinvalintapohdintoihin. Keräsin opinnäytetyöhöni tueksi ammatinvalintaa ja työnhakua koskevia kokemuksia viideltä sisäkorvaistutetta käyttävältä nuorelta. Järjestin aineiston keruuta varten Töitä nuorille? -workshopit, joissa nuorten haastattelut toteutettiin. Hyödynsin nuorten tuottamaa kokemustietoa omasta työnhaustaan asiakaslähtöisenä informaationa työnhakuoppaassa.

Opinnäytetyöni aineiston keruu ja opas on tehty yhteistyössä Satakieliohjelman kanssa. Valmis painettu opas julkaistaan syksyllä 2016 vuosittain järjestettävän Satakieliseminaarin yhteydessä. Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys ohjaa tutkimusongelman rajaamista ja muotoilua. Opinnäytetyön keskeisenä asiana on tarkastella kuulovammaisen nuoren ammatinvalinnan ja työnhaun haasteita. Opinnäytetyöni teoriaosuus pyrkii avaamaan opinnäytetyössä kuulovammaisuuden määritelmän ja monimuotoisuuden sekä nuoruuden kehityshaasteiden ja kuulovammaisen nuoren työllistymiskysymyksiä tutkimusten avulla. Tutkimuskysymyksissä olen halunnut selvittää kuulovammaisten nuorten kokemuksia työnhausta ja siitä, millaisia koke-

muksia nuorilla on työyhteisöistä ja miten kuulovammaista nuorta voisi tukea ammatinvalinnassa ja työnhaussa. Työni terminologian valinta perustuu siihen, että se palvelee mahdollisimman laajaa kuuloalaa kuuluvaa ryhmää. Kuulovammaisista puhun, kun viittaan tekstissä kaikkiin kuuloryhmiin ja huonokuuloisista, kun puhun kuulokojeita tai sisäkorvaistutetta käyttävistä ihmisistä. On syytä tehdä erottelu myös kuulovian ja kuulovamman välille. Kuulovamma vaikuttaa kommunikaatioon eli viestimiseen. Kuulovika johtuu kuulohermon, korvan tai keskushermoston vaurioista tai sairauksista (Kuulovauriot ja niiden synty 2016).

2 Kuulovammaisuuden määritelmä

Kuulovammaisesta puhutaan yleensä henkilönä, jolla on jonkinlaatuinen tai -asteinen kuulon alenema. Kuulovammaisuuteen kuuluvat niin lievästi huonokuuloiset kuin täysin kuurot henkilöt. Normaalikuuloisuuden raja kulkee 10-20 db:n kuulon tasolla. Sen sijaan, jos puhekuulon taso on laskenut n. 30 db, kutsutaan tasoa sosiaalisen kuulemisen rajaksi. Tällöin se tarkoittaa, että henkilöllä on vaikeuksia osallistua keskusteluun ja seurata sitä. Kun kuulotaso on laskenut 60-65 db, pystyy henkilö ymmärtämään ja kuulemaan keskustelua noin metrin päästä kohteesta. Tämä on puhekuulon raja. Kuurouden raja on 85-90 db. (Erilaiset kuulovammat 2009.) Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry:n internetsivuilla kerrotaan Rasaan viitaten (2009), että äänenvoimakkuutta mitataan desibeleissä (db) ja sitä kutsutaan toiselta nimitykseltään äänenpaineeksi. Äänen taajuutta mitataan puolestaan hertseinä (Hz), kun mitataan värähtelyjen lukumäärää sekunneissa. Ihmiselle, jolla on normaalikuulo, on tyypillistä havaita 20-16000 Hz värähtelyjä. Nuorilla ihmisillä kuulotaajuutta voi riittää myös 20000 hertsiin saakka. Kuulovamman vaikeusaste selviää kuulotutkimuksissa, joita tehdään pienelle vauvalle, jos on syytä epäillä kuulovamman mahdollisuutta. Nämä ilmaistaan kuulokäyrällä desibeleissä. Desibelit eivät itsessään kerro, miten lapsen kuulovamma tulevaisuudessa kehittyy. Tähän vaikuttavat niin lapsen yksilölliset ominaisuudet, ympäristö, kuin kuntoutus. (Kuulovamman aste 2015.) Kuulokäyrällä tarkoitetaan graafista esitystä, joka annetaan kuulontutkimuksessa saadun kuulonkynnyksen mukaisesti. Kuulokynnys on se tulos, joka saadaan lapsen kuulontutkimuksessa. Se luo käsityksen lapsen parissa työskenteleville ja lähiomaisille siitä, miten lapsi kuulee erilaisia ääniä. (Kuulokäyrä 2015.)

Sosiaalisessa kontekstissa kuulon alennus määritellään siten, että huonokuuloinen henkilö on osittain kuulovammainen, mutta pystyy kommunikoimaan kuulon apuvälineiden, kuten kuulokojeen avulla ja käyttämään tukena huuliolukua. Yleisopetuksessa olevista kuulovammaisista suurin osa kuuluu tähän ryhmään. Kuuroksi määritellään ihminen, joka on menettänyt kuulonsa joko syntymänsä yhteydessä tai varhaislapsuudessa. Kuuro henkilö ei hyödy kuulokojeesta, koska ei saa puheesta selvää. Kuuro ihminen kommunikoi pääasiallisesti viittomakielellä ja heitä kutsutaankin ryhmänä myös viittomakielisiksi. Viittomakieli on kuuron henkilön ensikieli. (Erilaiset kuulovammat 2015.) Kuurojen Liiton internetsivuilla kuuro-sanana käytöstä

sanotaan seuraavaa: ”Kuuroja voi kutsua sekä kuuroiksi, että viittomakielisiksi. Yhteisön ulkopuoliset varovat joskus aivan turhaan sanan kuuro käyttöä. Kuurojen yhteisössä se koetaan neutraaliksi sanaksi. Sitä vastoin nimitykset kuulovammainen ja vanhakantainen ilmaus kuuro mykkä voidaan kokea loukkaavina. Viittomakieliset määrittelevät itsensä kieli- ja kulttuurivähemmistöksi.” (Viittomakielet ja viittomakieliset 2015.) Nykyisin Suomessa syntyneistä vaikeasti kuulovammaisista tai kuuroista lapsista noin 80 % saa sisäkorvaistutteen. Sisäkorvaistute eli implantti voi auttaa vaikeasta kuuloviasta kärsivää lasta kehittämään kuuloa ja kielenkehitystä samaan tapaan kuin kuuleva lapsi. Kuuroutuneeksi määritellään henkilö, joka on menettänyt kuulonsa puheen oppimisen jälkeen ja joka käyttää kommunikaationsa tukena teksti-tulkkausta tai viitottua puhetta. Kuulokoje ei tue riittävästi hänen kuulemistaan, vaan suurimmalle osalle kuuroutuneista lapsista voidaan laittaa lisäksi sisäkorvaistute. (Erilaiset kuulovammat 2015.)

Viittomakieliseksi voidaan kutsua myös kuulevaa henkilöä, joka on oppinut viittomakielen ensikielensä esimerkiksi kotona viittomakielisiltä vanhemmiltaan. Tällaista kuurojen vanhempien kuulevaa lasta kutsutaan usein myös CODA-nimikkeellä, joka tulee englanninkielen termistä Children of Deaf Adults. Tällöin voidaan puhua kaksikielisestä ihmisestä, joka on elänyt sekä kuurojen, että kuulevien maailmassa ja kulttuurissa. (Yhdistys 2016.) CODA-lapset saattoivat aikanaan toimia vanhempiensa tulkkina erilaisissa asioimistilanteissa, mutta tilanne on muuttunut, kun tulkkauspalvelut Suomessa ovat kehittyneet (Nurmilaakso T. 2012).

Kuulon avulla ihminen oppii äänen sävelkulun, painotuksen ja keston hahmottamisen ja myöhemmällä iällä vielä sanoja, kielen rakennetta ja ääniteitä. Kieli toimii viestinnän, ajattelun ja oppimisen välineenä. (Erilaiset kuulovammat 2015.) Kun ihminen ikääntyy, kuulo usein huononee. Huonokuuloisten määrä on kuitenkin kasvussa niin nuorissa kuin vanhemmissakin ikäryhmissä. Työperäiset melussa syntyneet kuulovauriot ovat yleisiä. Uhkia nuorten kuulolle ovat kannettavat musiikkilaitteet ja lisääntyvä melu konserteissa, diskoissa ja baareissa. Suomessa yleisimpiä terveysongelmia ovat erilaiset kuuloviat. Noin 750 000 suomalaisella on arviotuna olevan jonkinasteinen kuulon alenema. Lähes puolet heistä hyötyisi kuulokojeesta. Suomessa arvioidaan olevan noin 5000 täysin kuuroa ihmistä ja 3000 myöhemmin elämässään kuuroutunutta henkilöä. (Huonokuuloisuus yleistyy 2015.) Kuulovamman voivat aiheuttaa korvan, keskushermoston ja kuulohermoston sairaudet ja vauriot. Kouluikäisillä lapsilla ja nuorilla yleisimpiä kuulovikoja aiheuttavat sisäkorvaperäiset ja johtumisperäiset kuuloviat. (Erilaiset kuulovammat 2015.)

3 Kuulovammaisten kommunikaatio

3.1 Kommunikaatiomuodot

Kuulovammaisten suuren määrän vuoksi on olemassa muita kommunikaatiomuotoja, joita he kuulovian vaikeustasosta riippuen ja yksilöllisten ominaisuuksien ja tarpeiden mukaan käyttävät. Suomessa meillä on kaksi kansallista viittomakieltä, suomalainen viittomakieli ja suomenruotsalainen viittomakieli. Suomessa voidaan opiskella viittomakieltä lyhytkursseilla tai tutkintoon johtavissa koulutuksissa. Viittomakielessä on paikallisia murre-eroja, lasten jokeltelua ja juhlatyylistä viittomista. Viittomakieli on kaikissa maissa omanlaisensa. On olemassa myös kansainvälinen tai universaali viittomakieli, jonka rakenne perustuu viittomakielien yhtenäisiin rakenteisiin ja siinä on oma suppea, yhteisesti sovittu merkistö. (Viittomakielet ja viittomakieliset 2015.) Viittomakielen rakenne on erilainen kuin puhutussa kielessä, kuten suomen tai ruotsin kielessä. Käytännön tasolla tämä käy ilmi, kun yrittää viittoja ja puhua samanaikaisesti. Tällöin kummankin kielen ymmärtäminen vaikeutuu, kun niiden rakenne hajoaa. Viittomakielessä puhuttujen sanojen yksikön niminä käytetään viittomia, jotka koostuvat käsimuodosta (sormien asento viittoman aikana), liike (käsien liike viittoman aikana), paikka (viittoman keholla tai neutraalitulassa hänen edessään), ei-manuaaliset piirteet (ilmeet, suun, pään ja vartalon liikkeet), sekä orientaatio (sormien ja kämmenen suunta viittoessa). (Viittomakielten rakenne 2015.)

Kun puhutaan huuliosta, tarkoitetaan sillä koko artikulaatioelimistöä. Tähän kuuluvat huulet, hampaat, kieli ja leuka. Huulitalukemiseen kuuluu sen sijaan koko artikulaatioelimistön seuraaminen. Huulitalukija pystyy siis lukemaan puhujan sanat huulilta, vaikka ei kuulisi mitään. Huuliolukuun kuuluu auditiivinen eli kuuloon perustuva viesti, sekä näkyvä, eli visuaalinen informaatio. Siihen liittyy myös informaatio, joka perustuu ilmeisiin, kieleen (kielioppi ja rakenne) sekä tilanteeseen. Huulioluku tukee puheen ymmärtämistä ja informaation ymmärtämistä. On kuitenkin monia tilanteita, joissa huuliolukua ei voida hyödyntää, esimerkiksi jos valaistus on huono, keskustelijoiden välimatka on liian pitkä tai puhe tulee jonkun laitteen kautta. Myös mahdollisuudet erehtyä huulioluvussa ovat erittäin suuret, koska monet äänneet eivät näy huulilta ja toiset äänneet muistuttavat toisiaan. Kahdenkeskiset keskustelutilanteet luovat parhaat edellytykset puheen ymmärtämiselle huuliolukuun tukien. Erilaiset ryhmätilanteet, kuten kokoustilanteet, joissa on useampi henkilö paikalla, vaikeuttaa automaattisesti huulioluvun onnistumisen. Kaikki huonokuuloiset, kuuroutuneet tai kuurot eivät osaa huuliolukua, sillä se vaatii paljon harjoittelua ja hyvää visuaalista silmää. (Huulioluku 2015.) Viittomia ei käytetä sanasta sanaan kääntäen, vaan merkitysten mukaan viittoen (Viitottu puhe 2015). Kuten viitottu puhe, myös sormiaakkosviestintä on osa huulioluvun kommunikaatiomenetelmä. Siinä viittomien sijaan käytetään viittomakielen sormiaakkosia. Sormiaakkoset ovat kohtuullisen nopea oppia ja antavat hyvän alun opetella myös viittomia. (Sormiaakkosviestintä 2015.)

3.2 Sisäkorvaistute ja kuulokoje

Suomessa on tehty ensimmäiset sisäkorvaistuteleikkaukset kuulovammaisille lapsille vuonna 1995. Sisäkorvaistutteen hyödyttävät vaikeasta kuuloviasta kärsivää lasta kielenkehityksen osalta ja kojeen tavoitteena on kehittää kuulovammaisen lapsen kuuloa ja kieltä yksilökohtaisesti ja ikätasolähtöisesti. Maaliskuuhun 2014 mennessä Suomessa oli asennettu yhteensä 1200 kappaletta implantteja eli sisäkorvaistutteita. Vuosittain noin 130 lasta saa sisäkorvaistutteen. (Sisäkorvaistute 2015.) Sisäkorvaistutteen käyttöä voidaan harkita silloin, kun lapsella on vaikea tai erittäin vaikea kuulovamma, jolloin puhutun kielen oppimiseen eivät riitä kuulokojeiden tuoma tuki. Implantin käytön tarkoituksena on mahdollistaa ympäristön äänien kuuleminen ja puheen kuuleminen, jotta lapsella on mahdollisuus omaksua puhuttua kieltä (Lapsi ja sisäkorvaistute 2013, 6.) Sisäkorvaistute ei normalisoi kuuloa, mutta luo lisää mahdollisuuksia kuulla puhetta ja ympäristön äänimaailmaa. Kommunikaation tueksi voidaan käyttää tarvittaessa myös huuliolukua, viittomakieltä, kirjoitustulkkauksia tai viitottua puhetta. (Sisäkorvaistute 2015.) Kuulokojeella on tärkeä merkitys huonokuuloisen elämässä. Se vähentää arjessa kohdattavia haasteita. Väsyttävä keskittyminen kuunteluun keskusteluiden yhteydessä tai palavereissa vähenee. Kuulokoje helpottaa huonokuuloisen henkilön asioiden hoitoa ja selviytymistä muutenkin arkielämän tilanteissa. Lääketieteellisesti ajateltuna kuulokojeen myöntämisessä on edellytyksenä se, että henkilöllä on 30-40 desibelin kuulonalennus paremmin toimivassa korvassa. (Kuulokoje 2015.)

3.3 Muita kuulon apuvälineitä

Kuulonhuollossa tunnetaan erilaisia apuvälineitä kuulovammaisen lääkinnällisen kuntoutuksen tueksi. Apuvälineet jaetaan kolmeen eri kategoriaan: kuuntelu-, hälytin- ja tekstiviestinnän apuvälineryhmiin. Ne auttavat kuulovammaista viestinnässä. Kuunteluapuvälineisiin lasketaan erilaiset äänensiirojärjestelmät tai vahvistimet, joilla huonokuuloinen henkilö voisi paremmin saada selvää erityisesti puheesta ja muista ympäristön äänistä. Kuunteluapuvälineisiin kuuluvat kuulokoje, sekä apuvälineet television, radion, äänitteiden ja puhelimen käyttöön. Tekstiviestinnän apuvälineitä ovat tekstipuhelin, sähköposti, langattomat tekstiviestimet, teksti-TV ja faksi. Hälytinapuvälineitä ovat puolestaan puhelimen soiton apuvälineet, kuulovammaisten palvaroitin, itkuhälytin ja ovikellon havaitsemisapuvälineet. (Jauhiainen 2007, 74-75.)

3.4 Tulkkauspalvelu

Tulkkauspalvelun tarkoituksena on mahdollistaa kuulovammaisen henkilön yhdenvertaisen osallistumisen yhteiskunnallisiin asioihin ja samalla poistaa kuulovammasta aiheutuvaa toiminnallista haittaa. Tulkkauspalvelun avulla kuulovammaisen kykenee hoitamaan itsenäisemmin asioitaan ja osallistumaan itseään kiinnostavaan toimintaan tasavertaisemmin. Tulkkaus-

palvelun hyödyntäminen on hyvin yksilökohtaista, toiset käyttävät tulkkia päivittäisten asioiden hoitoon, toiset hyödyntävät sitä selvästi harvemmin. Tulkkauspalvelua käyttäviä asiakasryhmiä on monenlaisia ja osalla saattaa olla käytössään useita eri kommunikaatiotapoja. Kuurot käyttävät pääsääntöisesti viittomakielen tulkkausta. Huonokuuloiset, kuuroutuneet ja sisäkorvaistutetta käyttävät henkilöt puolestaan joko viitotun puheen tulkkausta tai kirjoitustulkkausta. (Lauren S. 2015.)

4 Kolmannen sektorin kuuloalan toimijoita Suomessa

4.1 Kuuloliitto ry

Kuuloliitto ry on suomalainen sosiaali- ja terveysalan järjestö, joka on aloittanut toimintansa Turussa vuonna 1930. Tuolloin järjestön nimi oli Huonokuuloisten Huoltoliitto. (Historiaa 2015.) Kuuloliitto ry toimii nykyisin hyvin vahvana kuulovammaisten osallistumista ja vuorovaikutusta tukevana kansalaisjärjestönä. Jäseniä Kuuloliitto ry:ssä on yli 16 000 ja liiton alaisia jäsenyhdistyksiä on 84. (Yhdistykset 2015.)

4.2 Satakieliohjelma

Satakieliohjelma toimii vaikeasti kuulovammaisten lasten ja nuorten, heidän perheidensä, sekä heidän parissaan työskentelevien ihmisten verkosto- ja yhteistyöohjelmana. Satakieliohjelman toiminnan suunnannäyttäjinä toimivat tieteellinen työryhmä ja valtakunnallinen ohjausryhmä. Valtakunnallisen ohjausryhmän muodostavat vanhempainjärjestöt, yliopistollisten sairaaloiden ja yliopistojen edustajat, asiantuntijajäsenet, sekä kuulovammaisjärjestöt. Tieteellinen työryhmä työskentelee valtakunnallisten koulutusten suunnittelun parissa ja kokoaa viimeisintä tutkimustietoa. Heidän jäsenistönsä koostuu yliopistojen edustajista ja heidän toimintansa tukee ja ohjaa Satakieliohjelman henkilöstön työtä. Satakieliohjelman toimintamuodot ovat koulutus- ja tiedotustoiminta, johon kuuluvat muun muassa alueelliset ja verkostolliset koulutuspäivät, Satakieliseminaari sekä niihin kuuluva materiaali. Muita toimintamuotoja ovat vertaistukihenkilöiden koulutus ja ohjaus, lasten ja nuorten vertaistoiminnan kehittäminen ja erilaiset toimintakokeilut. Satakieliohjelman aktiivisena tavoitteena on luoda lapsille ja nuorille parempi yhteiskunnallinen asema ja tukea heitä kasvamaan täyteen mittansa pienin askelin. (Mikä Satakieliohjelma? 2016.)

4.3 Kuurojen Liitto

Kuurojen liitto on Suomen vanhin vammaisjärjestö, jonka ovat perustaneet kuurot itse. Liiton historian ytimeksi ovat muodostuneet kuurojen kielelliset ihmisoikeuskysymykset ja niiden

edistäminen. Kuurojen liitto on alansa kattojärjestö, johon kuuluvat kaikki alueelliset jäsenyhdistykset. Kuurojen Liiton tehtävänä on valvoa ja edistää jäseniensä yhdenvertaista mahdollisuuksien toteutumista, sekä toimii viittomakielisten ihmisten etu-, palvelu- ja asian tuntijajärjestönä. Liiton visiona on nähdä viittomakieli vahvana moniarvoisessa, monikulttuurisessa ja monikielisessä yhteiskunnassa. Liiton arvot rakentuvat ihmisarvon kunnioittamisen, luotettavuuden, asiakaslähtöisyyden, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, dynaamisuuden ja yhteisöllisyyden ympärille. (Kuurojen Liitto 2015.)

5 Kuulovammainen nuori

5.1 Identiteetin muodostuminen

Ojanen (2011, 22) selventää identiteetin merkitystä yksilön omana kokemuksena hänen asemastaan tai paikastaan sosiaalisessa verkostossaan. Identiteetti rakentuu myös yksilön kertomuksesta omasta elämästä. Identiteetin ja minuuden kokemukset liittyvät kieleen ja muistiin. Ojanen sanoo, että yksilöllä tulee olla kyky kuvata itseään ja muistaa olennaiset minään liittyvät asiat. Hän sanookin osuvasti: ”Ihminen ilman oman elämän kertomusta on vailla minuutta ja identiteettiä”. Persoonallisuus on yksilön ominaisuuksien ainutkertainen kokonaisuus, johon sisältyy ajatukset, tunteet, teot ja motiivit. Minä ja minuus ovat persoonallisuuden ydintä, joka toimii aktiivisesti. Ihmisen elämään liittyvät myös roolit, joita yksilölle annetaan, mutta niitä myös hankitaan ja luodaan. Vehmas (1998, 112-114) sanoo, että kun puhumme vammaisuuden vaikutuksesta identiteetin muodostumiselle, käsitteenä vammaisuus ilmaisee ihmisellä olevan vaurion, joka on ei-toivottava. Tällainen ei-toivottava ominaisuus estää yksilöä saavuttamasta asioita, joita on yleisesti katsottu hyväksi. Sosiaalisen elämän kivijaloiksi mielletään motoriset ja sensoriset toiminnot, jotka ovat ihmiselle tärkeitä. Vammaisuutta voidaan siis ajatella aiheuttavan esimerkiksi kyvyttömyys kuulla. Myös Lehtoranta (1995, 80) ottaa esiin sen, että kuurojen ja huonokuuloisten nuorten identiteetti rakentuu usein audiologisen kuulovammansa mukaisesti joko huonokuuloisiin tai kuuroihin. Lauronen (2008, 35) puhuu sisäkorvaistutetta käyttävien lasten ja nuorten identiteetistä Preisleriin, Tvingstedtiin ja Ahlströmiin (2005) tutkimukseen viitaten, että 8-10-vuotiaat lapset kokevat sisäkorvaistutteen olevan luonnollinen osa itseä. Tutkimuksesta käy ilmi, että yksi haastatelluista lapsista oli todennut kuvaavasti, että kokee olevansa huonokuuloinen, mutta ilman istutteita tiedosti olevansa kuuro.

5.2 Nuoruuden kehitystehtävät

Vilkko-Riihelä (1999, 244-245) käsittelee varhaisnuoruutta, keskinuoruutta ja myöhäistä nuoruutta. Ne ovat osa nuoruusikää. Varhaisnuori henkilö irrottautuu pikku hiljaa kotiympäristön holhoavasta otteesta ja rakentaa uutta minuuttaan auktoriteetteja vastaan protestoimalla.

Samanikäiset ystävät ovat nuorelle tärkeitä. Nuoren tunne-elämä kokee murroksia ja on tätä kautta altis erilaisten ympäristöjen vaikutteille. Vanhemmat ovat turvallisia rajojenasettajia, mutta ulkopuolisia nuoren elämässä. Nuoren on vaikea muodostaa tasapainoista ja kypsää minuutta, jos hän joutuu määrittämään omat rajansa itse vapaamuotoisesti. Nuoruus tuo mukanaan erilaisia normatiivisia, psyykkisiä ja biologisia kehitystehtäviä. Normatiivisissa kehitystehtävissä nuoren päämääränä on uran valitseminen, kotoa irrottautuminen, itsenäisen elämän ja parisuhteen aloittaminen. Psyykkiset kehitystehtävät pitävät sisällään sen, että yksilö kypsyy ja kehittyy sisäisesti, sekä osaa hyväksyä itsensä naisena tai miehenä. Nuoruusiässä tapahtuu sosiaalisia muutoksia ja kriisejä tunne-elämässä. Biologiset kehitystehtävät nuoren yksilön elämässä ovat oman ruumiin hallintaan ja ulkonäköön liittyvät kokemukset, sekä nuoren biologiseen kypsymiseen liittyvät kysymykset. Vilkkö-Riihelä (1999, 248-253) on todennut, että keskivaiheessa nuoruutta yksilö alkaa etsiä identiteettiään ja samalla pahin kuohunta alkaa hävitä. Tällä seestymisen kaudella nuori pyrkii itsenäistymiseen pyrkiviin irrottautumisiin kotoaan ja alkaa muovata minuuttiaan erilaisten roolien ja tehtävien kautta. Myöhäisnuoruus on aikaa jolloin yksilön maailmankuva saa selkeyttä ja identiteetti vakiinnuttaa paikkansa. Nuorella on ajatuksensa monesta elämän peruskysymyksestä ja hänellä on käsitys omasta minuudestaan, kun identiteetin eri osa-alueet ovat jäsentyneet pysyvyyden tunteeksi.

Nuorten aikuisten elämänhaasteet ovat kaikille mielenkiintoisia, mutta vammaiselle nuorelle aikuiselle tulevaisuuden työstäminen saattaa olla haasteellisempaa. Kun he ovat tulevaisuuden valintojen äärellä, saattavat he joutua pohtimaan mahdollisia rajoitteitaan ja personaan liittyviä ominaisuuksiaan tarkemmin. Nuoruuteen ja varhaiseen aikuisuuteen kuuluvat subjektiivisuuden kasvun aika, jolloin vammaisen nuori pohtii itseään suhteessa ympäristöönsä ja muihin ihmisiin (Rintala 2012, 5). Haarni (2006, 29) toteaa, että vammaisten nuorten kohdalla voidaan kokea eriarvoistumista ei-vammaisiin nuoriin kouluttautumisen kohdalla. Riskinä on, että vammaiset nuoret jäävät useammin matalammin koulutetuiksi. Koulukiusaaminen on yleistä ja se vaikuttaa vammaisen nuoren itsetuntoon vahingollisesti. Itsenäistyminen saattaa tapahtua myöhemmin, kuin ei-vammaisella.

5.3 Koulutus ja ammatinvalinta

Lehtomäki (2006, 63) on tutkinut koulutuksen sosiaalista merkitystä huonokuuloisten ja kuurojen opiskelijoiden elämässä kahta koulutussukupolvea vertaillen. Vanhempi koulutussukupolvi koki, että uudemmalla sukupolvella on paremmat valinnan mahdollisuudet koulutuksen suhteen. Uudempi sukupolvi koki, että vaikka valinnanmahdollisuudet olisivat hyvät, ei yhteiskunta silti tarjoa heille riittävää tukea. Lehtomäki (2006, 66-67) jatkaa tematiikan avaamista yhdysvaltaisen ja ruotsalaisen tutkimuksen tulosten kautta, joiden mukaan kuurot ja huonokuuloiset aikuiset kokevat olevansa paremmin kouluttautuneita, työllistyneitä ja kokevat yhdenvertaisuutta sosiaalisen asemansa suhteen muuhun väestöön verrattessa. Suomessa tähän

ei ole vielä päästy. Tulevaisuudessa Suomessa osallistuu koulutukseen aikuisia ja nuoria, jotka käyttävät sisäkorvaistutetta ja joilla on yksilöllinen kuulokyky. Opetuksen suunnittelun ja tutkimuksen haasteina Lehtomäki näkee koulutuksen osallistujien oikeuksien ajamisen ja perusteen jälkeisen koulutukseen osallistumisen säännöllisen seurannan.

Kuulovammaisen nuoren kohdalla ammatinvalinnan ja koulutustoiveiden tulisi perustua samaan lähtökohtaan kuin kuulevalla nuorella eli nuoren omiin toiveisiin ja kiinnostuksen kohteisiin. Kuuloliitto ry:n julkaiseman ”Kuulovammaisen nuori opintopolulla - matkalla ammattiin” -oppaan mukaan ei ole mitään yleispätevää listaa siitä, mitkä ammatit soveltuvat tai eivät sovellu kuulovammaisille. Joihinkin ammatteihin yhteiskunta on asettanut rajoitteita, mutta tällaisia ammatteja ei ole paljon. Lähtiessään opiskelemaan nuoren olisi hyvä tietää, että millaisia rajoitteita kuulonlasku voi aiheuttaa työnkuvaan. Opas sanoo, että puuttuvaa kuuloa voi korvata jollain muulla taidolla. Työnantajalla on mahdollisuus saada työvoimahalinnon kautta tukea kohtuullisiin mukautuksiin, joita työpaikalle täytyy tehdä. (Kuuloliitto Ry 2011, 9-10.) Koulutuksen tärkeyden kertoo vuonna 2013 tehty Nuorisobarometri, joka on mittannut nuorten asenteita koulutuksen ja työnsaannin osalta. Nuorisobarometrin tutkimuksessa tehdyssä nuorten haastattelussa oli huomionarvoista nuorten käsitys kouluttautumisen tärkeydestä. Lähes kaksi kolmesta vastaajasta oli sitä mieltä, että koulutuksella on olennainen merkitys työnsaantimahdollisuuksien kasvamisessa. Saman haastatteluryhmän enemmistö sanoi tekevänsä mieluummin töitä, kuin jäävänsä työttömyyskorvaukselle, jos korvaus olisi samansuuruinen. Töiden saamisen tärkeydestä nuorten keskuudessa kertoo myös se, että useammalla haastatelluista oli huoli siitä, olisiko tulevaisuudessa töitä tarjolla. (Nuorisobarometri 2013, 66.)

6 Kuulovammaisten työskentelymahdollisuudet Suomessa

Uudistettu yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) astui maassamme voimaan vuonna 2015. Sen §:n 15 ”Kohtuulliset mukautukset vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi” ensimmäisessä kappaleessa todetaan: ”Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla.” Huonokuuloisten työntekijöiden työoloja ei ole juurikaan tutkittu Suomessa. Syynä siihen lienee se, että huonokuuloisuus ei ole näkyvä vamma, vaan se saattaa työyhteisössä jäädä hyvinkin vähälle huomiolle.

Hietalan ja Lavikaisen tekemän haastattelututkimuksen tuloksista käy, että työpaikoissa on hyvin vähän tehty mukautuksia ja muutoksia, jotta työskentely huonokuuloiselle työntekijälle

helpottuisi. Hietala ja Lavikainen toteavat, että näyttää siltä, että huonokuuloiset ovat suhteessa valtaväestöön enemmän työttöminä, vaikkakin tälle on vaikea arvioida lopullista lukua. Kela ja Stakes ovat tehneet yhteistyössä tutkimuksen josta käy ilmi, että vuosina 1995-2002 kuulovammaisten työttömyysaste Suomessa oli 30- 40 % (Hietala ja Lavikainen 2010, 15). Huonokuuloisten ja vammaisten työntekijöiden työn tekemistä ja työhön kiinnittymistä voidaan tukea mukauttamalla heidän työolosuhteitaan heitä palveleviksi. Joskus työskentelymahdollisuuksiin vaikuttaa myös huonokuuloisen tai vammaisen työyhteisön asenne vammaista työntekijää kohtaan. Iso-Britanniassa tehdyn tutkimuksen mukaan asenne voi olla kielteinen. Suomessa vastaavaa tutkimusta ei ole tehty, mutta samanlaisia ilmiöitä on myös meillä ollut havaittavissa (Hietala ja Lavikainen 2010, 16). Haarni (2006, 30) tuo esille, että erilaiset vammat tuottavat erilaisia tarpeita. Esteettömyyteen liittyy erilaisia kriteerejä, jotka riippuvat täysin vammatyypistä, henkilön elämäntilanteesta ja elämänvaiheisiin. Esteettömyyden tavoitteisiin liittyvät kommunikaatio, yhteiskunnan saavutettavuus, liikkuminen, suhtautuminen ja asenteet. Vammaiset henkilöt tulisi ottaa huomioon kaikessa ja kaikkialla. Esteettömyyden periaate tulisi huomioida ja toteuttaa erityispalveluilla, joihin liittyvät kaikille sopiva suunnittelu ja erityinen tuki. Saavutettava ja yhdenvertainen yhteiskunta toteutuu Haarnin mukaan tällaisen kaksoisstrategian avulla. Tutkimuksessa mainittujen asioiden pohjalta voidaan tehdä päätelmä, että vaikka Suomessa on yhdenvertaisuuslain nojalla velvollisuus mukauttaa työoloja vammaiselle työntekijälle sopivaksi, sen toteutus käytännön tasolla on hyvin suppeaa. (Haarni 2006, 30).

7 Aineiston keruu

Aineiston keruun esittelyssä puhun työpajaosallistujista, haastateltavista sekä yksinkertaisemmin nuorista, joilla tarkoitan samaa ryhmää. Tässä samassa aineiston keruun esittelyssä käytän myös kahta termiä workshop ja työpaja, joilla on tutkimuksessani sama merkitys. Opinäytetyöni tutkimuksessa haetaan vastauksia tutkimuskysymyksiin:

1. Miten kuulovammaista nuorta voi tukea ammatinvalinnassa ja työnhaussa?
2. Miten kuulovammaisen nuori kuvailee työnhaun kokemuksiin?
3. Millaisia kokemuksia kuulovammaisella nuorella on työyhteisöistä?

Haastateltavat kutsuttiin työpajaan tekstiviestein. Haastateltavien valinta tapahtui toimeksiantajan jäsenrekisterin yhteystietojen hyödyntämisen kautta ja sattumanvaraisesti Facebook-palvelun ilmoittelun kautta. Haastattelukutsut lähetettiin kahta viikkoa ennen sovittua tapamisaikaa. Haastateltavia kahteen työpajaan osallistui yhteensä viisi kappaletta. Suurin osa kutsutuista oli kuitenkin estynyt tulemaan muiden menojen takia, kuten he itse minulle tekstiviestein vastasivat ja joku kutsutuista ei vastannut viesteihin ollenkaan. Aineiston keruun pohjan rakensin ensin sille, että käsittelin haastateltavien kanssa työnhaun teemaa yleisellä

tasolla ja sitten päätyen siihen, että he saivat tuoda omat kokemuksensa tutkimustiedoksi opinnäytetyöhöni. Mielestäni tutkimusta tekoa ajatellen sain kuitenkin riittävän määrän vastaajia. Tutkimusta on tehty lokakuun 2015 alusta saakka eli tähän hetkeen mennessä opinnäytetyön tekoon on kulunut lähes puoli vuotta.

7.1 Puolistrukturoitu haastattelu

Aineiston keruussa käytin ”learning cafe” -menetelmää haastattelun toteuttamiseksi. Suunnitelin haastatteluhetken valmiit kysymykset valitsemieni teemojen alta. Aineiston keruussa oli puolistrukturoidun haastattelun elementtejä. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 47) määrittelevät puolistrukturoidun haastattelun etenemisen siten, että kaikille haastateltaville esitetään samat kysymykset samassa järjestyksessä. Joissain tapauksissa voidaan kysyä kysymyksiä eri järjestyksessä. Osittain järjestellyssä ja avoimessa haastattelussa on piirteitä sekä strukturoidusta haastattelusta, että teemahaastattelusta. Näin oli myös minun työpajani haastattelun toteutus. Haastattelutilannetta edelsi lyhyt alustus aiheeseen ensin PowerPoint-esityksen muodossa työn merkityksestä ihmisen elämässä, sekä vammaan määritelmän kyseenalaistamisella.

Halusin saada heti alkuun pohdintaa osallistujien kesken, jotta pääsisimme paremmin aiheeseen kiinni. PowerPoint-osuuden jälkeen keskustelimme ryhmämuotoisesti sanoista opiskelut, työnhaku sekä tulevaisuus. Hyödynsin tässä osuudessa Mun Stoori -kortteja. Nämä kortit ovat Pesäpuu ry:n kehittäämä toiminnallinen työväline nuorten parissa työskenteleville, joiden avulla voidaan tukea nuoren itsenäistymistä, identiteetin ja itsetunnon kehitystä. Mun Stoori -kortit voivat toimia keskustelun aloittajina ja auttaa nuorta pohtimaan omaa elämäntarinaansa, valintojaan ja omia arvojaan. (Pesäpuu ry 2016.) Olin valmistellut ohjatun hetken valmiiksi asettamalla suurelle pöydälle mukanani olleet tunnekortit. Pyysin nuoria asettumaan tilaan siten, että heillä on hyvä näköyhteys minuun ja kortteihin. Kommunikaatiomuotoina workshoppeissa käytin suomenkieltä, jota tuin viitotulla puheella. Välillä käytin myös viittomakieltä.

Kuten jo aiemmin mainitsin, työpajani perusidea rakentui sovelletusti learning cafe -periaatteelle. Learning cafe -menetelmän ajatus on oppia yhdessä. Työskentelyä tehdään dialogisesti, jolloin kaikilla osallistujilla on mahdollisuus jakaa ajatuksensa ja tuottaa siten ideoita uusien käytänteiden syntymiselle (Lahtinen & Virtainlahti 2016). Minun järjestämäni työpajan tavoite oli saada ajatuksia ja ideoita työnhakuoppaaseen kokemusasiantuntijoilta. Opinnäytetyöni aineiston keruu tapahtui ensin haastattelulla teemapisteittäin, jolloin vastaajat saivat itsenäisesti pohtia kysymiäni asioita. Haastattelu toteutettiin siten, että jokainen osallistuja sai avoimen vastauspaperin itselleen ja heidän tehtävänä oli liikkua teemapisteeltä toiselle ja

vastata pisteillä olleisiin kysymyksiin kirjallisesti. Tämän osuuden jälkeen keräännymme yhteen pohtimaan ryhmässä teemapisteillä syntyneitä ajatuksia kysymys kerrallaan. (katso liite). Keskustelun tuloksia kirjasin tilanteessa ylös paperille ranskalaisin viivoin ja täsmensin asiaa, jos jonkun puheenvuoro jäi epäselväksi.

Yhtenä tavoitteena workshopista oli saada esiin nuorten kuulovammaisten kokemusasiantuntijuutta työhästä ja ammatinvalinnan pohdintoista. Toinen tavoite oli luoda workshopista vertaistapaaminen, josta nuorille jäisi jotain pohdittavaa oman elämänsä ja tulevaisuutensa suhteen. Käytännössä suunnittelin workshopin sisällön ja aikataulutin workshopin, jotta nuorten kanssa pysyttäisiin hyvin aiheessa ja saataisiin heidät pohtimaan työnhakua annetussa määräajassa. Toteutukseen kutsuttiin Satakieliohjelman toiminnassa jo aiemmin mukana olleita nuoria ja nuoria aikuisia, jotka tekevät joko lukio-opintoja tai ovat opiskelemassa toisen asteen oppilaitoksessa ammattitutkintoa. Osa heistä on jo tiiviisti mukana työelämässä. Toteutuspäiviin saapui kaiken kaikkiaan 5 nuorta.

7.2 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

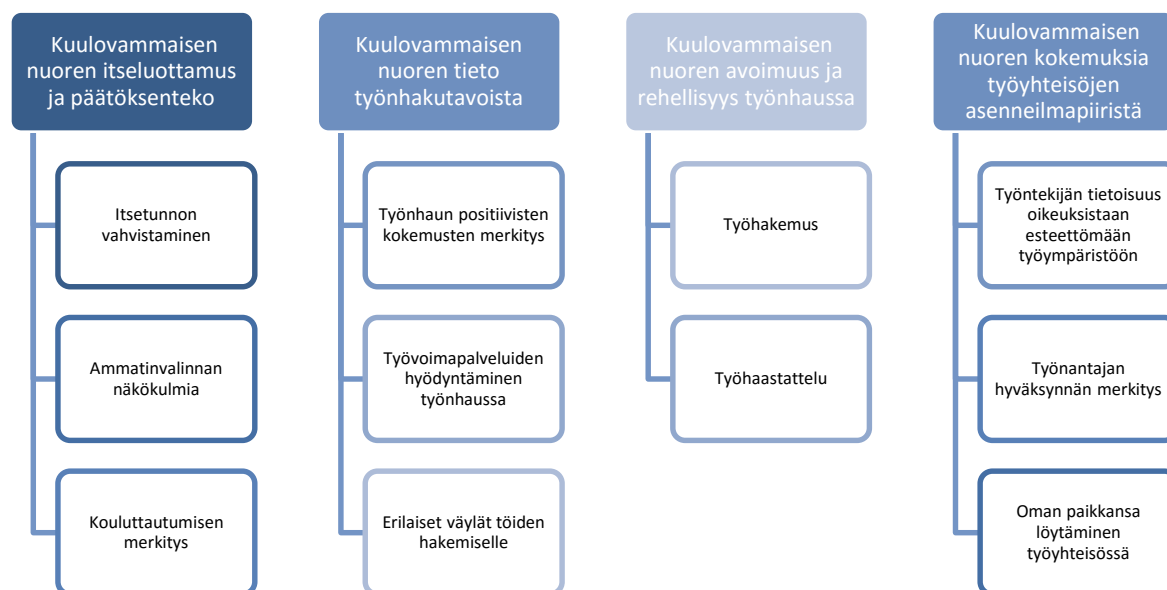
Tuomi ja Sarajärvi (2009, 18) puhuvat aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä kolmivaiheisena prosessina. Ensimmäistä vaihetta kutsutaan aineiston pelkistämiseksi eli redusoinniksi. Toisessa vaiheessa aineisto ryhmitellään eli sille tehdään klusterointi. Kolmannessa vaiheessa aineistolle luodaan teoreettiset käsitteet eli abstrahoidaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.) Tein sisällönanalyysiä samaa rakennetta seuraten. Haastattelussani kysymykseni olivat jaoteltu kolmen teemakokonaisuuden alle ja alkuun aineiston analysoinnissa seurasin tätä jakoa. Haastateltavien vastauksista löytyi yhteyksiä eri teemojen välillä. Tutkimuskysymykseni ovat muotoutuneet näistä kolmesta teemasta. Kuulovammaisen nuoren ammatinvalintaa ja työnhakua on käsitelty eri näkökulmista.

Aloitin materiaalin analyysin redusoinnilla eli pelkistin alkuperäisistä vastauksista ilmauksia, jotka liittyivät tutkimuskysymyksiini. Pelkistämisen vaiheessa aineisto voidaan joko pilkkoa tai tiivistää, ja siitä otetaan kaikki tutkimukselle epäoleellinen asia pois. Tätä ohjaa tutkimustehtävä, jonka mukaan aineistoa pelkistetään litteroinnin ja koodauksen keinoin tehtävään liittyvät oleelliset ilmaisut. Pelkistämistä voidaan Tuomen ja Sarajärven mukaan tehdä myös siten, että aukikirjoitetusta aineistosta voidaan etsiä tutkimuskysymysten avulla niitä kuvaavia ilmaisuja. Ennen kuin analysointi aloitetaan, tulee määritellä analyysiyksikkö, joka voi olla jokin tietty sana, keskustelun yhteydestä poimittu lause, ajatuskokonaisuus tai vain osa lauseesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109-110). Redusoinnin jälkeen ryhmittelin eli klusteroin aineiston värikoodeilla alaluokkiin. Aineiston klusterointi eli ryhmittely tarkoittaa sitä, että alkuperäiset koodatut ilmaukset käydään tarkasti läpi ja etsitään siten eroavaisuuksia tai samankaltaisuuksia kuvaavia ajatuksia. Samankaltaiset ajatukset kerätään yhdeksi luokaksi ja

nimetään sopivalla käsitteellä, joka kuvaa asiasisältöä. Luokitteluyksikkönä voi toimia Tuomen ja Sarajärven mukaan tutkittavan ilmiön piirre, käsitys tai ominaisuus. Aineiston sisältö tiivistyy luokitteluvaiheessa, kun yksittäiset tekijät sisällytetään klusteroinnissa yleisten käsitteiden alle. Tällä työskentelyvaiheella Tuomi ja Sarajärvi sanovat, että luodaan pohja kohteen perusrakenteelle ja tehdään alustavia kuvauksia ilmiöstä, jota tutkitaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110).

Klusterointivaihetta seuraa abstrahointivaihe, joka tarkoittaa asioiden käsitteellistämistä. Abstrahoinnissa erotetaan oleellinen tieto tutkimusta varten ja muodostetaan teoreettiset käsitteet alkuperäisen informaation pohjalta. Klusterointi onkin osa abstrahointiprosessia. Teoreettisten käsitteiden jälkeen edetään luokitusten yhdistämiseen niin pitkälle kuin se vain on aineiston sisällön kannalta mahdollista. Tutkimustehtävän kysymyksiin saadaan vastaus aineistolähtöisessä sisällönanalysissä käsitteiden yhdistämisellä. Abstrahoinnissa empiirisesti kerätty aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin ja tulokset voivat olla käsitejärjestelmä mallissa, aineistoa kuvaavina teemoina tai käsitteinä. Johtopäätösten yhteydessä tutkija pyrkii ymmärtämään, mitä asiat merkitsevät tutkittavalle kohteelle. Tutkittavien näkökulmia pyritään ymmärtämään analyysiprosessin kaikissa vaiheissa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111-113).

Tutkimusmenetelmän valinta perustui siihen, että minulle oli tärkeää saada työnhakuoppaan sisältöön kuulovammaisten nuorten näkökulmaa ja kokemuksia heidän omista työnhakuprosesseistaan. Valmiin oppaan sivuille tuli oma kokonaisuutensa siitä, miten nuoret itse ovat käyneet läpi omaa työnhakuprosessiaan ja millaisia käytännön vinkkejä he voisivat toisille kuulovammaisille antaa esimerkiksi työhakemuksen kirjoittamiseen. Tutkimusmenetelmänä haastattelu oli minulle oikeastaan ainoa mahdollinen valinta ja sisällönanalyysi aineiston keruun analyysimenetelmä perustuen siihen, että työni on kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimuksellinen toteutus tehtiin kahdessa suomalaisessa kaupungissa työpajoittain, joiden teemana oli nuorten työnhaku. Olin vuokrannut kumpaakin työpajaa varten tilan ja sopinut osallistujien kanssa ajan, jolloin he osallistuivat työpajaan. Haastatteluiden tuloksia analysoin aineistolähtöisen sisällönanalyyysin avulla. Vastausten analysoinnin jälkeen työnhakuoppaan kannalta merkitykselliset teemat nousivat vielä paremmin esiin ja korostivat sitä, miksi tällaisen oppaan tuottaminen kohdennetusti juuri kuulovammaisille nuorille on merkityksellinen.

Taulukko 1. Alaluokkien luokittelu pääluokkiin

Yllä olevaa taulukkoa luetaan siten, että tummissa palkeissa on tutkimuksessa abstrahoinnilla esiin tulleet pääluokat ja valkoisissa palkeissa ovat tutkimuksen alaluokat, joiden käsitteet on nostettu pelkistetyistä vastauksista. Kuulovammaisen nuoren itseluottamus ja päätöksenteko -määritteen alle jäivät itsetunnon vahvistamisen ajatus, ammatINVALinnan näkökulmat, sekä kouluttautumisen merkitys työnsaannin kannalta. Toisena pääluokkana oli kuulovammaisen nuoren tieto työnhakutavoista ja kysymys siitä, millaisia käsityksiä kuulovammaisella nuorella oli eri väylien hyödyntämisestä työhaussa. Tämän lisäksi vastauksista nousi esiin positiivisten kokemusten merkitys vahvistavana asiana työhaussa. Kolmas pääluokka tutkimuksessa koostui kuulovammaisen nuoren avoimuudesta ja rehellisyydestä työhaussa. Viimeisenä pääluokkana olivat kuulovammaisen nuoren kokemukset työyhteisön asenneilmapiiristä, jonka alle jäivät esteettömyysasioiden tuttuus, työnantajan hyväksynnän merkitys, sekä oman paikan löytäminen työyhteisössä.

8 Tulokset

8.1 Kuulovammaisen nuoren itseluottamus ja päätöksenteko

Ensimmäisessä teemakokonaisuudessa haastateltavat pohtivat itseään työnhakijoina. Tutkimuskysymys peilaa seuraavaa asiaa: ”Miten kuulovammaista nuorta voi tukea ammatINVALinnassa ja työhaussa?”. Kun kysyttiin, millaista on mieltä omia vahvuuksia ja erityistaitoja

kuulovammaisena nuorena, totesivat he hyvin yksiselitteisesti, että ovat kuulovammaisia tai huonokuuloisia, eikä heillä ole tietoa muusta. Omien vahvuuksien ja osaamisen tunteminen auttavat nuorta löytämään sen, mikä itseä kiinnostaa. Samalla nuori kuitenkin huomioi kuulovamman asettamat rajoitteet, joita joidenkin ammattien kohdalla on. Nuoret puhuivat myös siitä, että omien vahvuuksien pohtiminen voi joskus olla vaikeaa ja se vaatii itseensä tutustumista. Lauronen (2008, 35) ottaa esille Preislerin, Tvingstedtin ja Ahlströmin (2005) tutkimuksen, jonka mukaan lapset kokivat sisäkorvaistutteen olevan luonnollinen osa itseä ja identiteetin rakentuvan sen kommunikaatiomuodon puolelle, joka heille on ominta ja jota heidän ympäristössään käytetään. Tutkimuksen tulokset näyttäisivät olevan samalla kannalla keräämäni aineiston sisällön kanssa.

"Olen varma omista vahvuuksista ja myös siitä, millainen olen huonokuuloisena."

"En tiedä millaista on miettiä omia vahvuuksia, vaikka on kuulovammainen. Samanlaista kuin muillakin. Uskaltaa vain kehittää omia taitoja."

Kuulon liittyessä työhön ja ammatinvalintaan palattiin siihen, kuinka vaikeaa joidenkin kouluaineiden opiskelu on ollut, kun pitää käyttää kuuloa esimerkiksi kieltenopiskelussa. Nämä vaikuttivat siihen, millaisessa työssä nuori näkee itsensä tulevaisuudessa. Yksi nuori toi vastauksessaan esiin, että hän haluaisi kehittää itsessään taitoja, jotka kompensoivat puuttuvaa kuuloa. Ammatillisen suuntautumisen pohtimista pidettiin tärkeänä ja se oli kaikille ajankohtainen asia. Tähän myös Kuuloliitto ry:n ammatinvalintaopas (2011, 9-10) tähtäsi sisällöllään. Tärkeintä on ensisijaisesti se, että ammatinvalinnassa korostuu omat kiinnostukset ja toiveet.

"Olen sulkenut pois sellaisia ala vaihtoehtoja, joissa täytyy kirjata paljon tai kuunnella paljon."

"Huonokuuloisuus on vaikuttanut ammatinvalintaan. Valitsin ammattini kuitenkin oman kiinnostusten pohjalta, vaikka minulla onkin kuulovamma."

Haastateltavilla oli hyvin realistinen käsitys koulutuksen merkityksestä nykypäivän suomalaisessa yhteiskunnassa. Jatko-opintojen ja töihin pääsemisen näkökulmista kouluttautumista pidettiin hyvin tärkeänä asiana.

"Näen opiskelut tärkeänä jatko-opintojen kannalta. Ongelma onkin miettiä, mikä todellinen haaveeni on, miksi haluaisin tulla."

"Opiskelu ja koulutus ovat erittäin tärkeitä työllistymisen kannalta, koska ilman niitä ei pääse mihinkään."

8.2 Kuulovammaisen nuoren tieto työnhakutavoista

Tämä osio sisältyy ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, jossa pohditaan ”Miten kuulovammaista nuorta voi tukea ammatinvalinnassa ja työnhaussa?”. Yleisesti haastateltavat sanoivat, että heillä oli positiivisia kokemuksia työnhausta. Kokemuksen määrä vastaajilla oli vähäinen, johtuen siitä, että työnhaku on heille verrattain uutta.

”Olen kokeillut kerran TE-toimiston työnhakupalvelua kesätöitä varten.”

Osassa työnhakukokemuksissa tuli esiin, että työnantaja ei ollut vastannut nuorten lähettämiin työhakemuksiin mitään. Vajaa puolet vastaajista sanoi käyttäneensä TE-toimiston työnhakukanavia hyödykseen työnhaussa. Osa oli etsinyt sitä kautta kesätöitä, mutta muuten palvelu ei ollut tuttu haastateltaville. Työnhakua on tehty muiden työnhakukanavia hyödyntäen. Työpaikkoja ja työssäoppimispaikkoja haastateltavat olivat löytäneet työelämään tutustumisjakson yhteydessä, perhesuhteiden avulla esimerkiksi vanhempien työpaikalla, oppilaitosten järjestämien paikkojen kautta tai itse töitä hakien.

”En ole hyödyntänyt vielä TE-toimiston työnhakupalvelua.”

8.3 Kuulovammaisen nuoren avoimuus ja rehellisyys työnhaussa

Toisena tutkimuskysymyksenä oli ”Miten kuulovammaisen nuori kuvailee työnhaku kokemukseen?” Haastateltavat pohtivat yleisemmällä tasolla työnhakua ja omia kokemuksiaan siitä. Haastateltavilla oli vähäisiä kokemuksia työhaastattelutilanteista. Osa oli tehnyt simulaatiotilanteita sopeutumismenestyksellä ja osa oli ollut työhaastattelussa, kun olivat hakeneet työssäoppimispaikkaa. Haastateltavat pohtivat valmistautumistaan työhaastatteluun. He miettivät, että listaisivat itsestään kerrottavia asioita ja lisätietoja työnantajalle. He sanoivat myös, että olisi hyödyllistä käydä etukäteen läpi mahdollisia kysymyksiä, joita työnantaja saattaa haastattelutilanteessa esittää. Ajatus epäluuloisesta haastattelijasta saisi yhden osallistujan jännittämään, jos hän joutuisi selittämään kuulovammaansa haastattelijalle.

”Kyllä se vähän jännittäisi, jos vastassa olisi joku epäluuloinen työnantaja, joka ei ole ennen tavannut huonokuuloista.”

Haastateltavat kertoivat, miten ovat käsitelleet kuulovammaansa työnhaun yhteydessä. Selkein ja parhain tapa tähän oli kirjoittaa kuulovammaan tyypistä ja laadusta työhakemukseen ja kertoa, millaisia apuvälineitä he käyttävät kuulon tueksi. He korostivat vastauksissaan avoimuutta ja rehellisyyttä tässä asiassa. Haastateltavat kokivat, että huonokuuloisuudesta tulee

mainita, mutta se ei ole mitenkään ihmeellinen tai merkittävä asia. He ovat sinut huonokuuloisuutensa kanssa. Yksi mainitsi, että kun hänellä ei ole kokemusta töiden hakemisesta kuulovammaisena. Kuulovammaisuus tulisi työntajan tietoon työnhakijan lähettämässä hakemuksessa, jossa hakija kertoisi kuulovamman tyypistä ja millaisia apuvälineitä hän käyttää kuulon tukena. Työnhakua nuoret kertoivat suunnittelevansa siten, että he valmistautuisivat miettimällä vastaukset tyypillisimpiin työhaastattelukysymyksiin.

"Työnhakua kuulovammaisena. Hmm... Ei ole tullut eteen tilannetta eteen, että kuulovammaisuudesta olisi kysely. Johtuu varmaan siitä, että kerron kuulovammastani etukäteen hyvin selkeästi. Haastatteluissa ei ole ollut ongelmia. :) Työnhaku kuulovammaisena tuntuu ihan normaalilta. En tiedä sitten millaista on hakea töitä kuulovammaisena. Ei ole kokemusta siitä. :)"

"Kertoisin työhakemuksessa, että minulla on vaikea-asteinen kuulovamma, mutta minulla on käytössä laitteet, joiden avulla kuulen."

"Työnhakua suunnittelen siten, että valmistaudun erilaisiin kysymyksiin vastaamisessa, mitä haastattelija saattaa minulta kysyä. Mietin valmiiksi myös kaiken muun lisätiedon, mitä voin haastattelussa kertoa."

8.4 Kuulovammaisen nuoren kokemuksia työyhteisöjen asenneilmapiiristä

Teema kolme käsitteli vuorostaan haastateltavien kokemuksia työpaikan saannista ja työyhteisöjen jäsenenä olemista. Haastateltavat kertoivat kokemuksistaan esteettömyydestä työpaikoissaan ja työssäoppimispaikoissaan. Osalla oli positiivinen kokemus siitä, että heidän ei tarvinnut toteuttaa tehtäviä, joissa tarvitaan tarkkaa kuuntelua, kuten esimerkiksi puhelimella soitto. Osa sai työntajaltaan selkeät ohjeet työtehtäviä varten ja tämän jälkeen teki annetun työn itsenäisesti. Haastateltavat olivat selkeästi yksimielisiä siitä, että työntajan kuulovammatietoisuudella olisi positiivista merkitystä työnhaun kannalta. Työntajalla toivottiin yleisesti olevan positiivinen asenne hakijoita ja työntekijöitä kohtaan. Heidän kokemuksensa työnhausta olivat melkein kaikilla olleet pääasiassa positiivisia, lähinnä siksi, että työntaja oli joko ollut heille entuudestaan tuttu ihminen, tai työpaikka oli järjestynyt perhesuhteiden kautta. Haastateltavilla oli kokemusta siitä, että he pääsivät hyvin osaksi työyhteisöä, kun olivat itse olleet aktiivisia tutustumisessa. Osa koki tutustumisen työkaveriinkin joskus vaikeaksi. Tämän he selittivät suuren ikäeron itsensä ja työkaverin välillä.

9 Pohdinta

Tutkimukseni ensimmäinen kysymys oli pohtia sitä, miten kuulovammaista nuorta voisi tukea ammatinvalinnassa ja työllistymiskysymyksissä. Toisena tarkastelun kohteena oli se, miten

kuulovammainen nuori kuvailee työnhaun kokemuksiaan. Kolmas tarkastelun kohde oli, millaisia kokemuksia kuulovammaisella nuorella on työyhteisön jäsenenä toimimisesta. Tavoitteena tutkimukselle oli rakentaa työnhakuopas, joka olisi hyödyllinen väline kuulovammaisille nuorille ja nuorten parissa työskentelevälle ammattihenkilöstölle. Tutkimuskysymykseni, joka pohti sitä, miten kuulovammaista nuorta voisi tukea ammatinvalinnassa ja työnhaussa on monitahoinen. Toisaalta tarvitaan konkreettisia välineitä ammatinvalinnan ja työnhaun tueksi, kuten tuo valmistuva työnhaun opas, jota voivat hyödyntää esimerkiksi kuulovammaisten nuorten vanhemmat ja nuorten parissa työskentelevä ammattihenkilöstö.

Hietalan ja Lavikaisen (2008, 54) tutkimuksen mukaan työntajalla oli ollut ennakkoasenteita huonokuuloista työntekijää kohtaan työhaastattelutilanteessa. Ennakkoluulot olivat voineet jopa estää huonokuuloisen palkkaamisen, koska työnantaja oli voinut luulla, että huonokuuloisen ei selviytyisi kaikista työn asettamista tehtävistä. Huonokuuloiset ihmiset Suomessa ovat siis kokeneet tämän tutkimuksen mukaan ennakkoasenteita jo työhaastattelutilanteessa. Tarvitaan myös omaa vertaisryhmää kuulovammaisten nuorten ympärille, joiden kanssa voidaan arkielämän kokemuksia vaihtaa. Kuulovammaiset nuoret kaipaavat yksilöllistä tukea, kuten kuulevat nuoret. Itsetunto, itseluottamus ja käsitys omasta itsestä syntyvät omien vertaisten parissa. Kuulovammaisia nuoria, niin kojeiden käyttäjiä, sisäkorvaistutusteiden käyttäjiä, kuuroja, kuuroutuneita ja huonokuuloisia tulisi mielestäni valmentaa ja tukea työnhaun suhteen enemmän, kuin mitä tällä hetkellä on tarjolla. Kolmannen sektorin kuuloalan toimijat järjestävät erilaisia teemaan liittyviä päivätapahtumia tai kursseja eri puolilla Suomea. Olisikin jokaisen kuulovammaisen nuoren tai nuoren aikuisen edun mukaista, että he oppisivat tunnistamaan oleelliset asiat työnhaun osalta. Koen, että työnhakuoppaalla on tärkeä merkitys tässä kehityksessä.

Tutkimukseni kohteena olivat kuulovammaisten nuorten työnhakuun ja työssäkäyntiin liittyvät kokemukset, sillä toiminnallinen osuus tuottaa kohdennetun työnhakuoppaan kuulovammaisille nuorille. Nuorten elämäntapaan liittyvät usein itsenäistymisen kysymykset ja itsenäistymisen yhtenä osa-alueena ammatillisen suuntautumisen pohtiminen. Tutkielmani pohtii, mitä työnhaku ja ammatinvalinta tarkoittavat kuulovammaisen nuoren kohdalla.

9.1 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimukseni eri tekovaiheissa olen koko ajan pohtinut sen toteutuksen eettisyyttä ja asiakasnäkökulmaa. Haastattelutilanteessa itsessään yritin huomioida, että jokainen haastateltava tuli kohdelluksi samalla tavalla ja erityisesti, että he kokivat tullessaan kuulluksi. Eettisyysnäkökulmasta erityisesti asiakkaan kohtaaminen on asia, joka on ihmisten parissa tehtävässä työssä merkityksellinen. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 140) ovat käsitelleet tutkimuksen luotettavuuden arviointia siten, että tärkeimpänä asiana arvioinnissa on huomioida tutkimus

kokonaisuutena. Tutkimuksen kokonaisuus tulee olla johdonmukainen. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki arvioinnin kohteena olevat tutkimuksen osat tulevat olla samalla tavalla täytetty.

Itselläni on ilmiön tutkijana hyvinkin läheinen kosketuspinta aiheeseen niin henkilökohtaisen elämän osalta kuin menneisyyden työkokemusten ja koulutukseeni liittyvien työharjoitteluiden kautta. Tutkijana olen yllättynyt haastattelemieni nuorten itsetuntemuksesta suhteessa heidän kuulovammaansa, koska vertauskohtana on yleensä se oma kokemus samasta asiasta. Minulle ammatinvalintakysymykset ja työnhaku eivät olleet yksiselitteisiä tai lineaarisesti eteneviä linjoja. Heillä jokaisella tuntui olevan tavoite ammatillisen tulevaisuutensa suhteen ja tuntui siltä, että pohdintaa on tehty paljon työnhakukysymysten ja ammatinvalintakysymysten osalta. Aineiston keruussa haasteeksi muodostui haastatteluiden dokumentointi, jolloin päädyin toteuttamaan haastattelut kirjoitusmuotoisesti. Koska useat haastateltavat käyttivät puheensa lisäksi viittomia kommunikoidessaan kanssani, en kokenut, että nauhoitteella olisin saanut parasta mahdollista vastausta tutkimukseeni.

Videokuvauksen jätin vaihtoehtona pois, koska halusin varmistaa, että haastattelut onnistuisivat ja varmasti toteutuisivat. Tekniikan käytön kanssa voi tulla yllättäviä tilanteita, jonka vuoksi päädyin vanhanaikaisesti paperiin ja kynään. Ja koska osallistujia oli sen verran monta, halusin varmistaa työpajan rauhallisuuden ja luontevan etenemisen, jolloin videokuvaukseen olisi pitänyt rakentaa jonkinlainen järjestys ja aikataulutus vastausten antamisen suhteen. Koin, että valitsemallani tavalla sain rakennettua työpajasta rauhallisemman ja läheisemmän. Tämä päätös dokumentoinnin suhteen perustui täysin omaan harkintaan ja kokemukseen korvaavien kommunikaatiomuotojen käytöstä. Mielestäni tekemäni valinta palveli tarkoitusta hyvin. Käydessäni dialogia haastateltavien kanssa haastattelutilanteen jälkeen tein itselleni keskusteluiden tärkeimmistä pohdinnoista muistiinpanomerkin. Haastattelun erityispiirteenä olivat siis vastaajien erilaiset tavat kommunikoida ja se, miten haastattelu saataisiin mahdollisimman täydellisesti heidän näköisekseen minun valitsemassani teemassa.

Aineistossa käyttämäni analyysi tapahtui aineistolähtöistä sisällönanalyysiä hyödyntäen. Sillä tavalla vastaajien mielipide ja ajatukset kulkivat kokemustietona mukana oppaan teossa, mutta myös tärkeänä tutkimusaineistona, jolle oppaan teoriaperusta rakentui. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi oli mielestäni ainoa vaihtoehto materiaalin käsittelytavaksi, koska tutkimukseni on laadullinen tutkimus. Tutkimuksen raportin olen pyrkinyt rakentamaan loogisesti eteneväksi aloittaen ensin yleisistä ilmiöistä, jotka tutkimuskohteeseen liittyvät. Tämän jälkeen raportti etenee teemaan liittyvän terminologian avaamisella ja tuoden esille toimeksiantajani roolin tässä kokonaisuudessa. Tämän jälkeen fokus on kohderyhmässäni ja heidän roolissaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Lopuksi esittelen tutkimuksen tarkemmin ja käyn läpi saadun aineiston tuloksia. Mielestäni raportti etenee loogisesti ja selkeästi.

9.2 Johtopäätökset

Voidaan sanoa, että tulevalla työnhakuoppaalla on sijansa kuuloalan piireissä. Työnhakuoppaan sisällön suunnittelussa keskityn tuomaan työnhaun kannalta oleellimmat elementit lukijan tietoisuuteen. Ensimmäisenä näkökulmana työnhakijan tulee olla tietoinen siitä, millaisia ominaisuuksia hänessä on, mitkä ovat omat toiveet ja kiinnostuksen kohteet työpaikan osalta. Toisena näkökulmana toin esiin eri tapoja työnhakijan oman osaamisen kartoittamiseksi, mitkä ovat ne asiat, jotka ovat oleellisia työnhakuprosessissa. Kolmantena näkökulmana oli tuoda lukijalle tietoon vaihtoehtoisia uralla etenemistapoja, jos työnhaku ei tuota tulosta ja suunta on hieman epävarma tulevaisuuden osalta. Tärkeä näkökulma oli myös korostaa töiden ohella muiden elämän osa-alueiden tärkeyttä oman arjessa jaksamisen kannalta. Millainen merkitys on läheisillä ja omilla ystävillä nuoren ja nuoren aikuisen elämässä, sekä millaiset roolit ovat oikeanlaisella ravinnolla ja riittävällä unensaannilla. Oppaan on tarkoitus olla lukijaansa innostava ja rohkaiseva tulevaisuuden pohdintoissa. Siinä sanotaankin lausahdus: iloitse työnhausta! Tärkein viesti siinä kaiken kaikkiaan on se, että oppaan lukija ymmärtää, että hänellä on osaamista ja taitoa, jonka on esimerkiksi saanut koulusta. Hänellä on myös sellaisia ominaisuuksia, joita työntekijänä tarvitaan ja hän on hyvä siinä missä muutkin työnhakijat.

Opinnäytetyöni taustateoria tukee sitä ajatusta, joka tutkimuksen edetessä on korostunut nuorten kuulovammaisten tarpeesta saada tukea ammatinvalinta- ja työllistymiskysymyksissä. Kuntoutusohjaajien, opinto-ohjaajien ja uravalmentajien roolit korostuvat, kun keskustelussa on nuorten ammatinvalintakysymykset ja työllistymisen haasteet. Erityisesti koska huonokouloisten työllistymistä ja työssäoloa on tutkittu niukasti, olisi tärkeää, että ilmiöstä tehtäisiin vielä jatkotutkimuksia. Vastaani ei tullut yhtään sisäkorvaistutetta käyttävän nuoren työllistymiseen liittyvää tutkimusta, vaan suurin osa sisäkorvaistutetta käyttävän nuoren tutkimuksista viittasi enemmän identiteetin muodostumisen tutkimukseen sisäkorvaistutetta käyttävällä nuorella, sekä kasvun ja nuoruuden tutkimukseen. Monet tehdyistä tutkimuksista keskittyvät myös perusopetusikäisten lasten ja nuorten koulunkäyntiin, sekä kielenkehitykseen ja sen tukemiseen. Nuorten vastauksista kävi ilmi, etteivät he ole juurikaan käyttäneet olemassa olevia työnhakukanavia, vaan työssäoppimisen paikat ja työpaikat ovat löytyneet pääasiassa lähiympäristöistä.

Lähteet

- Haarni I. 2006. Keskeneneräistä yhdenvertaisuutta. Vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa tutkimustiedon valossa. Stakesin raportteja 6/2006. Helsinki: Stakes.
- Hietala J. & Lavikainen A. 2010. Huonokuuloisena työelämässä - Työympäristön toimivuus ja yhdenvertainen osallistuminen. Helsinki: Kuuloliitto Ry.
- Hirsjärvi S. & Hurme H. 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Jauhiainen T. 2007. Huonokuuloisuus. Vantaa: Dark Oy.
- Kuuloliitto Ry. 2011. Kuulovammainen nuori opintopolulla - matkalla ammattiin. Helsinki: Kuuloliitto Ry.
- Lapsi ja sisäkorvaistute. 2013. Vaasa: Satakieliohjelma.
- Lauronen, M. 2008. Sisäkorvaistutetta käyttävän nuoren identiteetti. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu- tutkielma.
- Lehtomäki E. 2006. Kuurojen ja huonokuuloisten opiskelijoiden kaksi koulutussukupolvea. Näkökulmia tutkimukseen. Aikuiskasvatus. 1/2006.
- Lehtoranta P. 1995. Kuuro ja huonokuuloinen nuori - persoonallisuuden ja ammatillisen suuntautumisen kehitys. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Ojanen M. 2011. Minä ja muut. Itsetuntemuksen kirja. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Rintala J. 2012. Kuntoutuksen kohtaaminen. Kuvaus harvinaisiin sairauksiin ja vammaisryhmiin kuuluvien nuorten aikuisten elämäntilanteista ja kuntoutuskokemuksista. Helsinki: Metropolia.
- Tuomi J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Tammi.
- Vehmas S. 1998. Poikkeava vai erityinen? Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet. Juva: WSOY.
- Vilkko-Riihelä A. 1999. Psyhyke. Psykologian käsikirja. Porvoo: WSOY.
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014

Sähköiset lähteet

- Erilaiset kuulovammat 2015. Kuuloliitto Ry. Viitattu 1.11.2015.
http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/huonokuuloisuus/erilaiset_kuulovammat/
- Historiaa 2015. Kuuloliitto Ry. Viitattu 2.11.2015.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/organisaatio/historiaa/>
- Huonokuuloisuus 2015. Kuuloliitto Ry. Viitattu 1.11.2015.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/huonokuuloisuus/>
- Huulioluku 2015. Kuuloliitto Ry. Viitattu 7.11.2015.
<http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/kommunikaatiomenetelmat/huulioluku/>
- Kuulokoje 2015. Kuuloliitto Ry. Viitattu 1.11.2015.

<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/kuulokoje/>

Kuulokäyrä 2015. Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto Ry. Viitattu 1.11.2015.
<http://kuuloavain.fi/info/kuulo-ja-kuulovammat/kuulokayra/>

Kuulovamman aste 2015. Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto Ry. Viitattu 1.11.2015.
<http://kuuloavain.fi/info/kuulo-ja-kuulovammat/kuulovamman-aste/>

Kuulovauriot ja niiden synty 2016. Kuulohansa. Viitattu 25.4.2016.
<http://www.kuulohansa.fi/Kuulovauriot.htm>

Kuurojen liitto 2015. Kuurojen Liitto. Viitattu 2.11.2015.
<http://www.kuurojenliitto.fi/fi/tietoa-liitosta/kuurojen-liitto#.VjcxVrfhDIU>

Lahtinen P. & Virtainlahti S. 2016. Learning cafe menetelmäkortti. Viitattu 12.3.2016.
http://www.lpt.fi/tykes/methods_docs/learning_cafe_metelmakortti.pdf

Lastensuojelunkäsikirja 2016. Pesäpuu ry. Viitattu 15.1.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/pesapuu-ry-lapsilahtoisien-tyoskentelyn-valineet/mun-stoori-kortit>

Lauren S. 2015. Tulkkaus kuulo- ja näkövammaisille. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Viitattu 22.3.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/kommunikointi/tulkkauspalvelu/tulkkaus-kuulo-ja-kuulonakovammaisille>

Mahlamäki P. 2013. Vammaisten ihmisoikeudet eivät toteudu. Tilastokeskus. Viitattu 25.4.2016.
http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-09-23_005.html?s=0

Mikä Satakieliohjelma? 2016. Satakieliohjelma. Viitattu 11.1.2016.
<http://www.satakieliohjelma.fi/mika-on-satakieliohjelma/>

Mitä ääni on 2015. Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto Ry. Viitattu 1.11.2015.
<http://kuuloavain.fi/info/kuulo-ja-kuulovammat/mita-aani-on/>

Myllyniemi S. 2013. Nuorisobarometri. Viitattu 12.3.2016.
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorisobarometri_2013_lowres1.pdf

Nurmilaakso T. 2012. YLE. Viitattu 19.4.2016.
<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2012/01/03/coda-lapset-elavat-kahden-kielen-ja-kulttuurin-valissa>

Sisäkorvaistute 2015. Kuuloliitto Ry. Viitattu 1.11.2015.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/sisakorvaistute/>

Sormiaakkosviestintä 2015. Kuuloliitto Ry. Viitattu 7.11.2015.
<http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/kommunikaatiomenetelmat/sormiaakkosviestinta/>

Tammikuu 2016. Tilastokeskus. Viitattu 10.2.2016.
http://www.stat.fi/til/tyti/2016/01/tyti_2016_01_2016-02-23_tie_001_fi.html

Viitottu puhe 2015. Kuuloliitto Ry. Viitattu 7.11.2015.
http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/kommunikaatiomenetelmat/viitottu_puhe/

Viittomakielet ja viittomakieliset 2015. Kuurojen Liitto. Viitattu 2.11.2015.

<http://www.kuurojenliitto.fi/fi/viittomakielet/viittomakielet-ja-viittomakieliset>)

Viittomakielten rakenne 2015. Kuurojen Liitto. Viitattu 2.11.2015.

<http://www.kuurojenliitto.fi/fi/viittomakielet/viittomakielet-ja-viittomakieliset#.Vx4odE3VyUk>

Yhdistykset 2015. Kuuloliitto Ry. Viitattu 7.11.2015.

<http://www.kuuloliitto.fi/fin/yhdistykset/>

Yhdistys 2016. Kuurojen Vanhempien Kuulevien Lasten Yhdistys Ry. Viitattu 19.4.2016.

<http://www.coda.fi/yhdistys/>

WHO 2011. Viitattu 10.3.2016.

http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf

Taulukot

Taulukko 1. Alaluokkien luokittelu pääluokkiin	19
--	----

Liitteet

Liite 1. Workshopin haastattelukysymykset	31
Liite 2. Hankesopimus 1/2	32
Liite 3. Hankesopimus 2/2	33

Liite 1. Workshopin haastattelukysymykset

Teema 1: Millainen työnhakija olen?

1. Millaista on mieltä omia vahvuuksia ja erityistaitoja huonokuuloisena nuorena?
2. Millaiset seikat ovat sinulla vaikuttaneet tulevaisuuden ammatin/työn valintaan? Millä perusteella olet valinnut tulevan ammattisi?
3. Oletko automaattisesti sulkenut jotkut alat pois kuulovian takia?
4. Kuinka tärkeänä näet kouluttautumisen ja opiskelun työllistymisesi kannalta?
5. Oletko hyödyntänyt TE -toimiston työnhakupalvelua työnhakusi tueksi?

Teema 2: Miten töitä haetaan ja mistä?

1. Millaisia kokemuksia sinulla on työnhausta huonokuuloisena?
2. Millaisia kokemuksia sinulla on työhaastattelusta huonokuuloisena?
3. Miten kerrot työhakemuksessasi kuuloviasta tai huonokuuloisuudesta?
4. Miten olet suunnitellut työnhakusi?

Teema 3: Sain työpaikan!

1. Miten työnantaja on suhtautunut kuulovikaan?
2. Miten esteetön ympäristö on huomioitu työpaikallasi?
3. Koetko, että pääset osallistumaan työyhteisösi päätöksentekoon tasapuolisesti muiden kanssa?
4. Onko sinun ollut helppoa tutustua työtovereihisi?
5. Miten pääsit ensimmäiseen työpaikkaasi?

Liite 2. Hankesopimus 1/2

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan
opinnäytetyösopimus

1 (2)

Opinnäytetyösopiuksen liittyvät konkreettiset ohjeet kirjoitetaan kampuskohtaisesti tämän sopimuksen alkuun.

<p>Opiskelija(t):</p> <p>Nina Laaksonen (opiskelijanumero: 1201195)</p>
<p>Opinnäytetyön hanke:</p> <p>Työnhakuopas kuulovammaisille nuorille (Satakieliohjelma)</p>
<p>Opinnäytetyön aihe ja tarkoitus:</p> <p>Aihe: Työnhakuopas kuulovammaisille nuorille (toimeksianto Satakieliohjelmalta) Tarkoitus: Tuottaa opas, joka avaa työhakuprosessia nuorille ja tukee kuulovammaisten nuorten työllistymistä.</p>
<p>Opinnäytetyön yhteys hankkeen tavoitteisiin:</p> <p>Satakieliohjelman yhtenä tavoitteena on lisätä tietoa ja tuottaa materiaalia kohderyhmän asiakkaille. Opasta voivat hyödyntää nuorten lisäksi myös ammattilaiset, jotka toimivat nuorten parissa.</p>
<p>Opinnäytetyön keskeiset käsitteet ja alustava viitekehys:</p> <p>Kuulovammaisen nuori, työelämä, työnhaku, ammatinvalinta</p> <p>Työhakuprosessi ja työllistyminen</p> <p>Keskeiset lähteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kehittämistyön harjoittelussa toteutetut haastattelut nuorten kuulovammaisten työnhaku kokemuksista - Huonokuuloisena työelämässä (Hietala & Lavikainen) - Sisäkorvaistutetta käyttävän nuoren identiteetti (Lauronen)
<p>Opinnäytetyön menetelmät:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toiminnallinen opinnäytetyö - Laadullinen tutkimus, jonka aineiston keruussa käytetään haastattelua ja analyysimenetelmänä sisällönanalyysiä.
<p>Opinnäytetyön alustava aikataulu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tarkoitus on saada työnhakuopas palautukseen maaliskuussa 2016
<p>Työelämäkumppanin rooli opinnäytetyössä (mahdollistaa opinnäytetyön toteuttamisen esim. monisteet, postitus, tilat ym. materiaaliset asiat):</p> <p>Opinnäytetyö liittyy Satakieliohjelman omaan toimintaan, johon kuuluu Turun nuorten tapahtuma ja Seinäjoen Minileiri sekä workshopit Helsingissä ja Oulussa.</p>
<p>Tulosten julkaiseminen ja levittäminen työelämään:</p> <p>Satakieliohjelma tuotteistaa ja julkaisee Satakieliohjelman Nuorten työnhaun oppaan vuoden 2016 aikana. Opas löytyy myös verkkosivuilta www.satakieliohjelma.fi ja on lisäksi ladattavissa ko. sivutolta.</p>

Liite 3. Hankesopimus 2/2

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan
opinnäytetyösopimus

2 (2)

<p>Vakuutus siitä, että opiskelija sitoutuu noudattamaan tutkimuseettisiä periaatteita opinnäytetyössä:</p> <p><i>Olen tietoinen siitä, että terveys- ja sosiaalialan opiskelijana opinnäytetyön tekemiseen sovelletaan vaihtolovelvollisuutta, josta on säädetty mm. Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812/15 §) ja Laissa terveydenhuollon ammattihenkilöistä (1994/3/17 §). En saa sivullisille luvatta ilmaista yksityisen henkilön tai perheen tietoja, josta olen opinnäytetyön perusteella saanut tiedon. Sitoudun pitämään tiedonhankinnan yhteydessä saamani yksittäisiä henkilöitä koskevat tiedot luottamuksellisena. Salassapitovelvollisuus säilyy opintojen loppumisen jälkeen.</i></p> <p><i>Noudatan tiedonhankinnassa ja aineiston käsittelyssä luottamuksellisuutta ja totuudellisuutta. Kiinnitän erityistä huomiota siihen, ettei opinnäytetyöstä koidu mitään haittaa siihen osallistuville henkilöille. Noudatan toiminnassani Laurean tutkimuseettisiä ohjeita.</i></p> <p>Ohjausta koskevat sopimukset:</p>
--

Allekirjoitukset

	Aika	Paikka	Allekirjoitus
Opiskelija(t):	16.12.15	Mäntsälä	 NINA LAAKSONEN
Ohjaaja(t):	17.12.15	Järvenpää	 Sari Heikkilä
Työelämän edustaja(t):	14.12.15	Kiminki	 Maarit Engberg

Tästä sopimuksesta luovutetaan yksi kopio kaikille osapuolille (opiskelija, ohjaaja, työelämän edustaja) sekä tallennetaan yksi versio hankkeen työtilaan Optimassa.
Konkreettiset ohjeet voidaan lisätä kampuskohtaisesti opinnäytetyöprosessin mukaisesti.